

TÜRK GENÇLİĞİNİN DEĞER YARGILARI VE SİYASİ DAVRANIŞI*

Doç. Dr. Nermin Abadan

Gençliğin siyasi olaylar üzerindeki tesiri özellikle yirminci yüzyılda artan ölçüde ilgi uyandıran bir konu haline gelmiştir. Bu artan ilgi çeşitli siyasi sistemlere göre değişik şekillere bürünmüştür. Genel oy hakkının yayılması, İkinci Dünya Harbinin yarattığı tecrübeler, Batılı demokratik ülkelerde genç kuşakların siyasi liderlik mevki-lerini ele geçirmeleri, bütün bu oluşlar, daha genç nüfus tabakalarının kamu işlerinde aktif rol almaları sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Çeşitli totaliter diktatörlüklerin ihtilâlcı ya da yarı-hukuki yollarla iktidarı ele geçirmelerinden sonra bu sistemler geleceğin garantisini genç kuşaklara emanet etmişlerdir.

Bazı hallerde Faşist ve Nazi sistemlerinde olduğu gibi parti üyeliği sadece *Balilla*, *Hitler Jugend* gibi resmi gençlik teşkilatlarının mensuplarına açık tutulmuştur.

Totaliter idarecilerin taze kafalara yapılacak doktrin aşılmasına verdikleri önem bugün de Doğu Avrupa ülkelerinin(in) çoğunda, özellikle Sovyetler Birliği ve Çin örnek-lerinde görülmektedir.

Bütün bu ülkelerde hükümet, gençlik teşkilatları üzerinde tekeli sıkı bir kontrol ifa etmektedir. Bu siyasi rejimlerin ortak özelliği, bağımsız ve önceden planlanmamış düşünceye çok az ya da hiç yer bırakmayan zorlayıcı ve merkezizetçi karakteridir.

Ekonomik bakımdan az gelişmiş ülkelerin artan sosyal şuurluluk derecesi ve nispeten zayıf plüralist bünyeleri karşısında ise genel nüfusun en dinamik, faal ve eğitim görmüş tabakaları ağır basmaktadırlar. Dolayısıyla, ekonomik kalkınma hamlesine yeni girişen ülkelerde üniversite öğrencilerinin rolü gittikçe önem kazanmıştır.

Çeşitli araştırma ve etütlerin gösterdiği üzere, gerek Türkiye gerekse Yunanistan, Irak, Suriye, Lübnan gibi Ortadoğu, Kore, Güney Vietnam, Japonya gibi Uzakdoğu ülkelerinde üniversite öğrencilerinin ani, sık sık tekrarlanan ve dış etkilerden uzak olarak beliren müdahaleleri bütün siyaset adamları ile parti liderlerinin hesaba katmaları gereken üç unsurdan biri haline gelmektedir: Ordu, gençlik, basın ve aydınlar.

Bu evrim Batılı ülkelerle hemen hemen taban tabana karşıttır. Bazılarınca “ye-nilmiş ya da şüpheli kuşaklar” olarak vasıflandırılan Avrupalı ve Amerikan gençliği, bilerek ve isteyerek kuvvetli bir apolitik dünya görüşü benimsemekte ve kamu sorumluluklarını bilinmeyen bir geleceğe havale etmektedirler.

Buna karşılık gelişme halinde bulunan ülkelerin sosyal ve ekonomik problemleri bazen âcil millî ve milletlerarası anlaşmazlıkların etkisi altında, bu ülkelerin gençliğini doğrudan doğruya siyaset arenasının ortasına fırlatmaktadır.

Türkiye, Mısır, Kore, Vietnam, Güney Amerika ülkelerinde cereyan eden ihtilâlcı hareketlerde, üniversite gençliğince benimsenen ve kısmen basın tarafından desteklenen fikirler, ilerici siyasi gruplarınca ideolojik birer silah olarak kullanılmıştır. Bu gençliğin talepleri çok defalar ihtilâlin tetiğini oynatan olaylar görevini ifa etmişlerdir.

Bu yazıda Türk gençliği arasında siyasi faaliyeti teşvik eden unsurları tahlil etmeye çalışacağız. İncelememizi 18-25 yaş kategorileri arasında bulunan üniversite öğren-

cilerine hasretmekle beraber, bazı hususlarda lise öğrencilerini ilgilendiren konulara da yer verilmiştir.

Türkiye’de 1964 yılında yükseköğrenim öğrenci sayısı toplam olarak 80 bin kadardı. Bunlardan 51 bin 340’ı İstanbul, Ankara, İzmir ve Erzurum’da mevcut altı üniversiteye kayıtlı bulunuyordu. Geriye kalan kısım, memleketin çeşitli bölgelerine dağılmış bulunan yüksek öğrenim müesseselerine kabul edilmişlerdi.

Yüksek öğrenim yapan öğrencilerin beşte-dördü erkek, beşte-biri ise kızdır.

Bu incelemenin çerçevesinde Türk üniversite öğrencilerinin benimsemiş oldukları belli başlı değer yargıları, milliyetçilik, milletlerarası münasebetlerde devletin rolü gibi, aktüel problemler karşısındaki tutumları, resmi teşekküllerin rolü; finansman kaynakları; basına verdikleri bildirimler yoluyla tespit edilen siyasetleri, gösteri, toplantı ve yürüyüş kampanya, boykot vs. gibi kolektif faaliyetleri tahlil edilmiştir.

Basına verilen bildirimler, muhteva tahlil metoduyla değerlendirilmiştir. Böylece teşkilatlı yüksek tahsil gençliğinin 1950 – 1964 devresindeki siyasi davranışları retrospektif yani geriye yönelmek suretiyle ele alınmıştır.

1 - Siyasi davranışı teşvik eden sosyal ve ekonomik faktörler:

Türk Üniversite öğrencilerinin kamu işlerine karşı açığa vurdukları olağanüstü yoğun ilgi, nispeten uzun bir geçmişe sahiptir. Daha 18’inci ve 19’uncu yüzyılda, İstanbul’daki medrese talebelerinin gösteri ve yürüyüş yolu ile devrin başkentinde huzursuzluk yarattıkları görülmektedir. 1908’de Meşrutiyetin ilanı ve 1909 yılında Abdülhamit’in tahttan indirilişi geniş ölçüde Harbiye öğrencileri tarafından desteklenmiştir.1 Türk üniversite gençleri ilk defa Birinci Dünya Savaşı sırasında 1916’da teşkilatlanmaya çalışmışlardır –Türkiye Milli Talebe Birliği o devirde kurulmuştur- ve bu kuruluşla birlikte seslerini duyurmaya başlamışlardır.

Türk üniversite öğrencileri İstiklâl Harbi boyunca Mustafa Kemal’i büyük bir azim ve şevkle desteklemişlerdir. Yeni kurulan Cumhuriyetin ilk yirmi yılı boyunca faaliyetleri daha çok güdülen siyaseti destekleyici anlamda olmuştur. Bu tutum 1946’da çok partili sisteme geçişe kadar devam etmiştir. Bu tarih, Türk yüksek tahsil gençliği için ilk dönüm noktasını teşkil etmektedir.

İkinci önemli safha Türk üniversite gençliğinin 27 Mayıs devrim hareketindeki rolü ve 1961 Anayasasının yaratılmasındaki payı olmuştur.

Şehirli ve taşralı nüfus arasındaki şiddetli gelir dengesizliği, vergi sistemindeki eşitsizlik, özel teşebbüsün kısa vadeli yatırım eğilimleri, saklı işsizlik, milli iç gücünün dış ülkelere akımı gibi ekonomik faktörler de büyük şehirlere doğru arası kesilmeyen köyden göç hareketi, gecekondu bölgelerin yayılışı, siyasi partiler arasındaki kısır çekişmeler, yazma okuma bilmeyenlerin yüksek oranı vs. gibi sosyal faktörler, son yirmi yıl boyunca üniversite öğrencilerinin zihnini meşgul etmeye devam etmiştir.

Türk toplumunu meşgul eden bu nevi acil ve baskıcı problemlere karşılık Türk üniversite gençliğinin ilgisini başka yönlere doğru çekmeye muktedir faaliyetler olmuş mudur?

Realist bir açıdan bakıldığında bunların pek sınırlı olduğunu tespit etmek gerekir.

Diğer az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türk üniversite öğrencilerinin çoğu az gelirli ya da taşralı ailelerden gelmekte olup, harçlıkları son derece mütevazıdır. Okullar, belediyeler, diğer kamu kuruluşları yaratıcı, serbest zaman faaliyetlerine girişmek, dinlenmek ya da eğlenmek için çok sınırlı imkânlar sunmaktadırlar. Türkiye’de radyo,

film ve basından müteşekkil kitle haberleşme araçları bu öğrenci gruplarını fazlasıyla etkilemekte ve onları kuvvetli bir pasif tüketici durumuna doğru itmektedir. Yoğun bir film düşkünlüğü –öğrencilerin yüzde 86’sı haftada birden fazla, sinemaya gitmektedirler- somut talepler yerine çekici hayaller sunmaktadır .2

Beyaz perdede izlenen davranışlar, dışarıdan gelme atıf çerçeveleri (*frame of reference*) yardımıyla duygusal alanda yüksek ölçüde istikrarsız olan bu grupları derin bir şekilde etkilemektedir.

Tamamlanmamış bir sosyal oluş halinde bulunan kadın inkılâbı cinsler arasında şiddetli gerginliklere yol açmaktadır. Kız erkek öğrenciler arasında gelişen normal dostluk bağları, üniversite seviyesinde dahi tam anlamıyla kökleşmiş sayılamaz .3.

Bundan başka üniversitelerin bulunduğu şehirlerdeki ailelerin öğrencilere oda kiralama hususunda açığa vurdukları isteksizlik, onları son derece kalabalık yatakhanelerde barınmaya zorlamaktadır. Nitekim, dört kişilik odalarda yatmak, ayrıcalıklı bir durum sayılmaktadır.

Böylece, üniversite gençleri kolektif yurtlarda barınma zorunluluğu nedeniyle kargaşa liderlerinin telkinlerine daha geniş ölçüde maruz kalmaktadırlar.

Nihayet, millet menfaati, askeri başarılar konuları etrafında çok küçük yaştan itibaren anne babaları tarafından yapılan devamlı telkinler, eğitim müesseselerinin paralel çalışmalarıyla birlikte Türk gençlerini zorunlu olarak toplumun siyasi meselelerine karşı çok yakın bir ilgi beslemesine doğru teşvik etmektedir.

2 - Türk gençliğinin değer yargıları:

Her seviyedeki okullar birer yetiştirici ve kişinin içtimaileşme yani toplumlaşma (*socialization*) oluşumunu destekleyen müesseselerdir. Bu sebeple, Türk gençlerinin okul sıralarında edindikleri belli başlı değer yargılarını sıralamak lüzumu belirmektedir. Bu amaçla burada 1959 yılında lise öğrencilerine Millî Eğitim Bakanlığı Test Araştırma Bürosu yardımıyla uygulanmış bulunan millî çapta bir taramanın (*survey*) verileri daha sınırlı ölçüde üniversite öğrencilerine ait bulgulara yer verilecektir.4

a - Lise seviyesindeki değer yargıları:

Memleketi Atatürk’ün felsefesi çerçevesinde kendi iradeleriyle Batılı düzene uygun olarak modernleştirme dileği, yoğun bir mutabakatın hakim olduğu konulardan biridir. Lise öğrencilerinin yüzde 82’si bu soruya “kuvvetle taraftarım” şeklinde cevaplandırmıştır. Yüzde 97’si ise bu konuda iki müspet şıktan birini seçmiştir.

Öğrencilerin devlet işlerine katılma ve hükümetlerin tutumu hakkındaki tepkileri de ölçülmüştür. Öğrencilerin dörtte-üçünden fazlası (*yüzde 78*) hükümet işlerinin “hal-kın katılması” yoluyla yürütülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Genel seçimlerin genç dimağlar üzerinde bırakmış olduğu derin izler belediye, il ve millî seviyedeki seçimlere verilen cevaplardan anlaşılmaktadır:

Cevap verenlerin yüzde 56’sı en az önemli sayılan il idare seçimlerine katılmayı zorunlu bulmuşlardır.

Yüzde 71’i belediye seçimlerine iştiraki şart görmüş ve yüzde 88’i ise iyi bir vatandaşın muhakkak surette millî seçimlere katılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır.5

En fazla taktir edilen kahramanlar arasında Mustafa Kemal üzerinde varılan anlaşma, ezici bir çoğunluğa ulaşmaktadır: Beş öğrenciden dördü en yakın aile fertleri ya

da dünyanın sayılı büyük adamları arasında bir tercih yapabilecekleri halde, en büyük kahraman olarak Atatürk'ü göstermişlerdir.

Bu gençlerin lâiklik anlayışı da ilginçtir:

Dinî değer ve prensiplerden çok modern düşüncelere atfı yapmayı tercih ediyorlar. Anne babaların çocuklarına en çok neyi öğretmesi gerektiği konusundaki açık uçlu soruya yalnız yüzde 2'si "dini telkinler" cevabını vermiştir.

Buna benzer şekilde hayatta en fazla tatmin yaratan alan olarak dini faaliyetleri zikredenlerin oranı yüzde 7'yi aşmamaktadır.

Beklenilmeyen bir felâketle karşı karşıya kaldıkları taktirde ne yapacakları sorusuna dahi ancak yüzde 1,5'i "dinde teselli bulma" cevabı vermiştir.

Din ayrıca sosyal itibarı gösteren meslek skalasında da çok düşük bir oranda yer almaktadır: Birinci tercih olarak din adamı olmak isteyenlerin oranı yüzde 0.2'dir. Gençlerin dini ön planda tutan tek davranışları yetişkin bir insanın hayatı tam anlamıyla kavrayabilmesi için manevi bir inanca muhtaç olup olmadığı sorusuna verilen cevaplar olmuştur:

Bu soruyu üçte-ikiden fazlası (yüzde 64) "evet" şeklinde cevaplandırmıştır. Dörtte-bire yakın genç (yüzde 23) bu soruyu çekimser şekilde karşılamışlar ve yüzde 8'i "hayır" demiştir.⁶ Bu taramaya tabi tutulan gençler, menşei itibarıyla şehirli olup, okullar ve cinsler arasındaki farklılaşmalar son derece düşüktü.

Bu gençlerle ilgili olarak belirtilmesi gereken diğer bir husus, milliyetçilik konusunda açığa vurdukları kuvvetli bağlılıktır.

Anket cetvelinde yer alan, siyasi açıdan anlamlı onbeş konu ele alınınca, tercih edilen on tanesinin homojen bir mutabakat arz ettiği göze çarpmaktadır. Bu konular arasında otoritenin önemi, harbin zorunluluğu gibi düşünceler yer almaktadır.

b - Üniversite seviyesinde değer yargıları:

Daha sınırlı bir nüfusu kapsayan diğer bir takım araştırmalar İstanbul, Ankara ve İzmir'deki üniversite öğrencilerinin değer yargılarını tespit etmeye yaramıştır:

Milliyetçilik meselesini ele aldığımızda görülüyor ki, "Bir baba olarak çocuklarınıza en fazla neyi öğretmek istersiniz?" sorusu yüzde 20 oranında "milletle faydalı olmak" şeklinde cevaplandırılmıştır. Bu soruya sadece Mısır'da benzer şekilde yüzde 10 oranında cevap verilmiş ve başka hiçbir yerde yüzde 3'ü aşan bir oranla zikredilmemiştir.⁷

Benzer şekilde "Şahsen hangi amaç uğruna zaman ve para bakımından en yüksek fedakârlığa girişmeye hazırlıksınız?" sorusuna yüzde 45 "millet uğruna" karşılığını vermiştir.

Nihayet "hayatta gerçekleşebilecek en büyük başarının ne olduğu?" sorusuna da yüzde 46 tarafından "milletin saadet ve refahına hizmet eden bir yenilik" cevabı verilmiştir.⁸ Bu soruya Meksika'da yüzde 25, Mısır'da yüzde 20, Birleşik Amerika ve Fransa'da ise yüzde 6 oranında teyit edici cevaplar verilmiştir. Özellikle Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencileri millî meselelere, mahalli problemlere kıyasla öncelik tanımaktadırlar.

İkinci önemli bir grup soru tercih edilen siyasi sistem ve devletin rolünü ilgilendirmektedir. Ankara ve İstanbul üniversite gençliği arasında yapılan bir araştırmanın verilerine göre yarısından fazlası çok partili siyasi sistemi tercih etmektedir. Yalnız beşte-biri (yüzde 21,5) iki partili sistemi üstün saymaktadır. Tek

partiyi tercih eden ya da siyasi partilerin lağvına taraftar olanlar eşit ölçüde, yüzde 5 oranıyla temsil edilmişlerdir. Bu tahlilin açıkladığına göre üniversite öğrencilerinin önemli bir kısmı için ikiden fazla siyasi partinin varlığı –bu arada müfrit siyasi görüşlerin temsil edilebilme şansının tanınması- mahiyet icabı normal olarak istikrar ve demokratik kontrolü sağlayan iki partili bir siyasi sisteme üstün tutulmaktadır.⁹

Bununla beraber, siyasi hayatta kazanılan siyasi deneylerin birikmesi ölçüsünde siyasi gerçekçiliğin de arttığı göze çarpmaktadır:

1954 yılında uygulanan bir tarama (*survey*), o devrin yetişen idarecilerinden yüzde 48’inin çok partili bir sistemin yaratabileceği istikrarsızlıktan ötürü duydukları endişeyi açığa vurmuşlardır.¹⁰

Benzer şekilde Ankara ve İstanbul’da bulunan yüksek öğrenim mensupları da yüzde 47 oranında “halk için hükümet” formülünü tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu iki tercih lise öğrencilerinin eğilimleri ile açık bir aykırılık teşkil etmektedir, çünkü hayat tecrübesinden henüz yoksun bulunan sonuncu grup yüzde 78 oranında “halk tarafından hükümet” formülünden yana bulunuyordu.

Türk gençlerinin devlet ve hükümet işlerine karşı açığa vurdukları yoğun ilgi, milletlerarası meselelerde de ifadesini bulmaktadır.

Üniversite öğrencileri “millî davalara” kıyasla “dünya ölçüsündeki meselelere” çok daha az yer ayırmaktadırlar. Bununla beraber, Türkiye’nin müstakbel idarecilerinin üçte-ikisi, Türkiye’nin çeşitli milletlerarası teşekküller çerçevesinde faal bir üye olarak katılması gerektiğine inanmaktadırlar. Burada da belirli ölçüde siyasi bir gerçekçilik açığa çıkmaktadır. Ancak yüzde 36, bir dünya hükümetinin kurulabileceğine inanmakta, yüzde 48’i ise egemen millî hükümetlerin devam etmesi gerektiği düşüncesindedir.¹¹

3 - Üniversite öğrenci teşekküllerinin bünyesi ve faaliyetleri:

Mustafa Kemal, gençliği “inkılâpların sahibi ve bekçisi” olarak ilân ettiği günden bu yana, Türkiye’deki gençliğin özellikle üniversite öğrencilerinin tesiri fazlasıyla artmıştır. Türkiye’nin 80 bin yüksek tahsil öğrencisini kucaklayan en büyük iki teşekkülden biri 1916 yılında kurulmuş bulunan Millî Türk Talebe Birliği, diğeri 1948’de kurulan Türkiye Millî Talebe Federasyonu’dur.

Her iki teşekkül dernekler kanununa tabidir. Şu kadar ki, bu teşekküller hayatlarını devam ettirmek ve hükümet kanalıyla verilen mali ödeneklerden yararlanabilmek için fakülte ve yüksek öğrenim öğrencilerine –özel bir kayıt kaydı aramaksızın- üyelik hakkı bahşetmektedirler. Ancak, bu durum sebebiyle düzenli ve güvenilir bir üye listesi tanzim edilememekte, dolayısıyla bu teşekküllerin gerçek üye sayısı tahmin edilememektedir. Bununla beraber genellikle Türkiye Millî Talebe Federasyonunun faaliyetlerini daha çok fakülteler üzerine teksif ettiği, Millî Türk Talebe Birliğinin ise başlıca desteğini yüksek öğrenim müesseselerinden kazandığı ifade olunabilir. Bu talebe teşekküllerinin gerçek kuvvetinin ölçülebilmesi için genel öğrenci sayısına kıyasla seçimlere katılan üye sayısının oranının bilinmesi gerekir; bu hususta elde hiçbir bilgi yoktur.

Yukarıda adı geçen her iki teşekkül sık sık basına demeçler vermekte, miting, yürüyüş, kampanya, boykot vs. gibi kolektif hareketler tertiplemektedirler. Bundan başka siyasi konuların bol bol tartışıldığı dergiler yayınlanmakta, ayrıca başta başbakan olmak üzere sorumlu mevkilerde bulunan politikacılarla müzakere etmektedirler. Bu öğrenci teşekküllerinin birçok başkanları siyasi hayata atılmışlardır. Örneğin, Tevfik

İleri (Demokrat Parti'nin Millî Eğitim Bakanı), Dr. İbrahim Öktem (CHP Millî Eğitim Bakanı), Dr. Suphi Baykam (CHP Grup Başkan Vekili ve Genel Sekreter Yardımcısı).

Bu teşekküllere 1960 yılına kadar yapılan düzensiz ve örtülü malî desteğe karşılık, adı geçen her iki teşekkül ile diğer bir çatı teşekküle yeni Anayasa düzeninden bu yana millî bütçe yoluyla 500.000 TL yıllık ödenek ayrılmaktadır. Bu ödenekler şu şekilde bölüşülmektedir: 200.000 TL Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtına, 120.000 TL Millî Türk Talebe Birliğine, 180.000 TL. Türkiye Millî Talebe Federasyonuna.

Yukarıda adı geçen Türkiye Millî Talebe Federasyonundan başka Türk Kadınlar Birliği, Türkiye İzci Birliği, Türkiye Tarım Derneği, Türkiye Tekstil Sendikaları Konfederasyonu gibi dernekleri de kapsayan çatı teşkilatının resmi adı "Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı"dır. Her ne kadar bu çeşit teşekküllerin birleştirilmesi için zaman zaman bazı teşebbüsler yapılmışsa da, bu çabalardan bugüne kadar olumlu bir sonuç sağlanamamıştır.

a - Öğrenci teşekküllerinin faaliyetleri: Basın demeçleri

Adı geçen öğrenci teşekkülleri millî ve milletlerarası çaptaki siyasi davalar ve hükümet kararları karşısında kendi görüşlerini halkoyuna duyurmaya büyük önem vermektedirler. Türkiye'de 1950-1964 yılları arasında gençlik teşekkülleri tarafından basına verilen demeçlerin muhteva tahlili (*content analysis*) metoduyla incelenmesi, gençlik arasında kuvvetli bir mutabakat ya da şiddetli tartışmalara yol açan konuların tespitine imkân vermektedir.

Talebe teşekküllerinin gerçek üyesi ve seçimlere katılanların oranı bilinmediği cihetle, bu teşekküllerin hangi ölçüde üniversite öğrencilerinin kanaatlerini aksettirdiklerini, başka bir deyişle temsilî bir vasıf taşıyıp taşımadıklarını bilmiyoruz. Araştırmamızı sadece basına verilmiş, yazılı ve aleniyete kavuşturulmuş demeçlere hasretmiş bulunuyoruz.

Tablo 1

1950-1964 yıllarında Türk yüksek öğrenim teşekkülleri tarafından yayınlanmış olan basın demeçlerinin konulara göre sistematik tasnifi.¹²

<i>Konular</i>		<i>Demeç Sayısı</i>	<i>Yüzde</i>	<i>Yüzde</i>	
Öğrenci işleri:	Üniversite meseleleri	6	4		
	Öğrenci teşekküllerinin birleştirilmesi	4	3	7	
İdeolojik meseleler:	İrticai hareketlerin protestosu	16	11		
	Komünizm	5	4	15	
İç politika:	Millî birliğin korunması	6	4		
	Demokrasi, Cumhuriyetçilik,				
	Anayasa	8	5		
	Basın hürriyeti	5	4		
	Yasama, Yürütme, Yargı kuvveti	6	4		
	Gençliğin siyasi faaliyetlerinin sınırlandırılması	5	4		
	27 Mayıs Devrimi	20	14		
	Çeşitli ithamlara karşı protesto	7	5		
	Çeşitli siyasi partilerin gençlik kolları arasında işbirliği	2	1	41	
	Milletlerarası meseleler:	Kıbrıs anlaşmazlığı	24	17	17
	Devrimlerin korunması:	Atatürk ve reformları	24	17	17
Çeşitli:		5	4	3	
		143	100	100	

Bildiriler kronolojik dizi içinde incelendiğinde açıkça 27 Mayıs 1960 ihtilalinin işlenen konular açısından gerçek bir dönüm noktasını teşkil ettiği göze çarpmaktadır. 27 Mayıs 1960 tarihinden önce yayınlanmış olan bildirilerin hepsi daha çok tasvir edici bir mahiyet taşıyordu. Amaçları halkoyunu belli konularda aydınlatmaktı. Buna karşılık, 27 Mayıs 1960'tan sonra yayınlanan bildiriler çok daha dinamik bir karakter taşımaktadır. Hepsinde süratle tedbirlerin alınması istenmektedir. Ayrıca, bir kısmında ikazlar, bir diğerk kısmında tehditler yer almaktadır. Bu açık farklılığı her şeyden önce, otoriter, baskıcı ve yarı-diktatör bir rejimin yarattığı fikrî ortama karşı, yeni anayasanın sağlamış olduğu teminatlar yardımıyla gelişen liberal atmosferde aramak gerekir.

b - Miting, yürüyüş, kampanya vs. gibi diğer siyasi faaliyetler:

Son derece etkili bir sosyal grup sayılan üniversite öğrencileri resmî bir teşkilat çerçevesinde yer almakla beraber, olağanüstü önemli hukuk-dışı bir faktör olarak, şeklî yollardan çok, kolektif, dışa yönelen hareketleri tercih etmektedirler:

Tablo 2**Türk yüksek öğrenim teşekkülleri tarafından girişilen çeşitli kolektif hareketler:**

<i>Kolektif hareketin tarzı:</i>		<i>Yüzde</i>	<i>Toplam Yüzde</i>
Mitingler:	Atatürk için	23	
	İrtica ve Komünizmi takbih için	27	27
	Mayıs Devrimini kutlamak için	27	
	Kıbrıs için	23-100	26
Sessiz yürüyüş:	Dış politikayı ilgilendiren konularda (Cezayir, Irak vs.)	55	
	İç politika meselelerinde	45-100	10
Gösteriler:	Hürriyet lehinde	75	
	Radyo ve bir kısım basını protesto için	15	
	Adalet Partisine karşı	10-100	18
Protestolar:	27 Mayıs lehine	78	
	6/7 Eylül şiddet hareketlerini takbih için	22-100	8
Boykot:	147'lerin tasfiyesi sebebiyle	14	
Kampanyalar:	Yeni Anayasa ve referandum	14	
Telgraflar:	Kıbrıs lehine	10	
	Keyfi hükümet kararlarını takbih için	_____	
		100	

Bu tablonun da gösterdiği üzere, yazılı bildirimler dışında Türk halk oyunun ilgisini uyandırmak için en fazla başvurulmuş çare miting tertipleme idi.

Mitinglerin tercihinde rol oynayan başlıca sebep, hiç şüphesiz, bu yoldan yüksek sayıda yığınların celbedilebilme imkânıdır. Mitingler dışında öğrenciler, geniş ölçüde yüksek gerginlik ve duygulara hitap eden parolaların etkisiyle, önceden hazırlanmış sokak hareketleri yerine, ani gösteriler yapmak suretiyle tepkilerde bulunmuşlardır.

Gençliğin siyaset alanına katılma şekli daha çok üniversitelilerle yüksek öğrenim müesseselerinde kayıtlı öğrenciler yardımıyla olmaktadır. 1946'da ilk defa kurulan sendikalar ilk başta yavaş bir gelişim kaydetmiştir. Grev ve lokavt hakları ise ancak bir yıldan beri meşru hale gelmiştir. Dolayısıyla, işçilerin teşkilatlı müesseseleri bugün de fazla nüfuzlu sayılamaz. Böylece, şekli yoldan teşkilatlanmış bulunan akademik gençlik, bugün de en faal ve dinamik bir sosyal unsurdur. Bu durum aynı zamanda gençliğin teşkilatlı organlarının yardımıyla kanaatlerini açıklamak, iç ve dış politikayla ilgili düşünce ve kanaatlerini belirtme ihtiyacında olduğunu izah etmektedir.

4- Gençliğin ilgilenmekte olduğu belli başlı siyasi konular:

I- İdeolojik meseleler: Gericilik.

Türk üniversite öğrencileri, yıllar boyunca çeşitli irticai hareketlere başarıyla karşı koymuşlardır.

Burada gerici hareketler şu anlamda kullanılmıştır.

Atatürk'ün devrimleriyle bağdaşmayan her çeşit hareket... Bir başka deyişle, geçmişini geri getirme hususunda duyulan bir özlem, çağdaşlaşma ve lâikleşmeye karşı muhalefet.

Dikkatli bir inceleme bu tip irticai hareketlerin özellikle 1946'dan sonra, çok partili sisteme geçildikten sonra duyulmuş şekilde arttığını göstermektedir. Türk öğrenciler

ise bu cüretli teşebbüslere karşı baştan itibaren direnmişlerdir.

Nitekim, İstanbul'daki üniversite öğrencileri 1950'de Mareşal Çakmak'ın cenaze töreni münasebetiyle gösteriye kalkışan gericileri tel'in ettiler.

Atatürk'ün heykellerine saldıran Ticanî tarikatının genişleyen faaliyetlerini şiddetle durdurmaya çalıştılar.

1924 Anayasasının metninin tekrar Osmanlıca terimlerle yayınlanması ve ezanın Arapça okunması da aynı teşekküller tarafından protesto edildi.

Bir kısım üyelerin tanınmış basın üyesi Ahmet Emin Yalman'ın hayatına karşı işlenen bir suikasta karışan sözde milliyetçi bir derneğin Millî Eğitim Bakanı tarafından desteklenmesi ilk defa Türk talebe teşekkülleri tarafından teşhir olundu. Bu teşhirin sonucunda Türk Milliyetçiler Derneği 22 Aralık 1953 tarihinde kapatılmış ve Bakan Tefvik İleri çok geçmeden çekilme zorunda kalmıştır.

1958-1960 yılları boyunca devrin hükümetinin Halifelik ve Saltanatı ihyaya çalışılan Nurcu mezhebinin önderi Said-i Nursi'ye karşı gösterilen hoşgörü, gençlik teşekkülleri tarafından beş defa protesto edilmiştir.

Buna benzer şekilde Diyanet İşleri Başkanı Eyüp Sabri Hayırlıoğlu'nun Kuranın Türkçeye çevrilemeyeceği yolundaki beyanı yine gençlik teşekkülleri tarafından şiddetle tenkit edilmiştir.

Komünizm:

Komünizmi ilgilendiren beyanlar özellikle 1950-1953 yıllarını kapsayan bir devreye inhisar etmektedir. Altı bildiriden beş tanesi 1950 yılında yayınlanmış ve özellikle genel aften yararlanan siyasi mahkûmlarla ilgiliydi.

En hararetli tartışma daha sonraları Sovyetler Birliği'ne giden ve orada ölen tanınmış şair Nazım Hikmet'in şahsiyeti etrafında kopmuştur. Bütün bildirimlerde komünizm Türkiye'nin en büyük ve tek düşmanı olarak gösterilmekte, Türk gençliği, hürriyetin sistematik bir şekilde yok edilmesine imkân veren bir ideolojiyi asla kabullenmeyeceğini belirtmektedir.

Komünizm meselesi sadece Türkiye içinde faaliyet gösteren gençlik teşekküllerini ilgilendirmekle kalmamış, yurt dışındaki öğrencilerimiz üzerinde de etkili olmuştur. Paris'teki Türk öğrencileri MTTB'ye (Millî Türk Talebe Birliğine) telgraf çekerek, Türkiye'de komünist faaliyetlerde bulunanların vatansız olarak ilân edilmelerini talep etmişlerdir.

II- Millî meseleler:

a- Vatanın birliği ve bütünlüğü, milliyetçilik:

Gençliğin bu meseleler hakkındaki hassasiyeti kolayca anlaşılabilir. Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ve yorucu bir bağımsızlık savaşından sonra ılımlı bir milliyetçilik halkın nefesine karşı yeniden güven kazanmasının tek çaresi olmuştur. Bununla beraber, Türk milliyetçiliği, 1931 yılından sonra bir Anayasa prensibi haline gelmesine rağmen, hiçbir zaman saldırgan bir karaktere bürünmemiştir. Bu açıdan bakılınca milliyetçilik, gençlik tarafından aşırı ve gerçekçi olmayan talepleri desteklemek amacıyla ileri sürülmemiştir. Onlar Atatürk'ün düşüncelerine uygun bir milliyetçilik anlayışının devam ettirilmesini istemişlerdir.

b- Demokrasi, Cumhuriyet ve Anayasa:

Bu konular karşısında gençlik teşekküllerinin tepkisi, -Cumhuriyetçi rejimin savunulması gereği hariç- 1960'tan önceki yıllara bakarak, son dört yılda çok farklı olmuştur. Bu farklı davranışın başlıca nedenini siyasi iklimde aramak gerekir. Amme hürriyetlerinin teminata kavuşturulmasından sonra gençliğin vaziyet alışları çok daha belirli bir karaktere bürünmüşlerdir. Bunun en açık örneğini İstanbul Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti'nin şu bildirisinde bulabiliriz:

"Yarım asırdan beri kurulması istenen rejimin son senelerdeki politika bezirgânları tarafından ne hale getirildiğini ibretle müşahede ettik. Devam eden rejim buhranını önlemek, sosyal adaletin sınırları içerisinde muasır medeniyet seviyesine çıkmak için yapılan ak ihtilâlin kin, nefret ve istismar duyguları içinde politikacılar tarafından nasıl yendiğini gördük.

Şunu kamuoyuna bildiririz ki, memleketin yüksek menfaatleri söz konusudur. Ödevimizi biliyoruz. Gerekirse ne polisi, ne adliyeyi, ne de Parlamentoyu dinleriz." (Ulus, 9 Ekim 1962)

c- Basın hürriyeti:

Demokratik hürriyetin koruyucu müessesesi sayılan dördüncü kuvvet, çeşitli vesilelerle üniversite öğrencileri tarafından övülmüştür. Bu konu ile ilgili bildirilerin çoğu kronolojik açıdan 27 Mayıs ihtilalinden sonra yayınlanmıştır. Bildirilerin hepsinde 1960 devrim hareketini kötülemek için basın hürriyetinden faydalanan bir kısım gazetelerin tutumu yerilmiştir. 27 Mayıs'tan sonra yapılan bir çok miting ve nümayişlerde eski devri arzulayan grupların fikirlerine tercüman olan bu basın grubu için "gerici" terimi kullanıldığı halde, bildirilerde bu terim yerine "bir kısım basın" ifadesi kullanılmıştır.

Bu bildirilerden bir örnek gençliğin bu konudaki kanaatlerini açıkça belirtmektedir:

"Türk yüksek öğrenim gençliği Türk adaletinin mahkûm ettiği kişilerin ve zihniyetin hortlamasına fırsat vermeyecektir.

Ne Atatürk ilkelerine kem gözle bakılmasına, ne de 27 Mayıs'ın mahkûm ettiği zihniyetin meydanlarda kol gezmesine, gazete manşetlerine çıkmasına artık tahammülümüz kalmıştır. T.C. Hükûmetini, anayasa ve kanunlar muvacehesinde vazifeye davet ederiz." (TMTR, Ulus, 19 Eylül 1962).

d- Yasama, yürütme ve yargı eylemleri ile ilgili bildiriler:

Üniversite öğrencilerinin bu konular karşısındaki tepkileri iki ayrı açıdan incelenmelidir.

27 Mayıs Devrimi'nden önceki devirde hükümetin sadece üniversite muhtariyetini açıkça zedeleyen idari ve icrai kararları protesto edilmiştir. Örneğin, öğrencilere "nabza göre şerbet vermeyiniz" öğüdünde bulunan Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'nun vekâlet emrine alınmasına (3 Aralık 1956) ve yine Siyasal Bilgiler Fakültesini okul haline getirip Konya'ya nakli teşebbüslerine karşı gösterilen tepki (8 Şubat 1960).

Buna karşılık, 27 Mayıs hareketinden sonra Milli Birlik Komitesi tarafından gerekçe gösterilmeksizin azledilen 147 üniversite profesörünü ilgilendiren karara karşı

öğrencilerin tepkisi çok daha sert olmuştur. 27 Mayıs ihtilalinin gerçekleştirilmesinde belki de ikinci en önemli kuvvet olarak rol alan yüksek tahsil gençliği, özellikle parlamentonun da faaliyette bulunmadığı bu geçiş devrinde hukuk devleti ilkelerine sadakat gösterilmesini şiddetle talep hakkını kendinde görmüştür.

e- Öğrencilerin siyasetle ilgilenmelerinin yasak edilmesi:

Teşkilatlı gençliğin talebe teşekkülleri ve fertler olarak siyasetle ilgilenmelerinin doğru olup olmadığı hususu zaman zaman bir tartışma konusu olmuştur.

Muhalefet partisinin lideri (İsmet İnönü) veya genel sekreterinin (Kasım Gülek) alkışlanması dahi geniş ölçüde hükümet çevrelerini tedirgin edince, çeşitli öğrenci teşekkülleri faaliyetlerinin "her türlü siyasi mülahazaların üstünde" yer aldığını belirtme zorunluğunu duymuşlardır. (14 Nisan 1954, TMTF; 22 Ekim 1954, MTTB)

Bununla beraber, Demokrat Partinin mevcut hürriyetleri daraltmak hususunda giriştiği sürekli çabalar karşısında öğrenci teşekkülleri konuyu aydınlığa kavuşturmada fayda görmüşlerdir.

1954'ten sonra artan baskı karşısında çeşitli öğrenci teşekkülleri, bir derneğin siyasetle iştigal edeceğini açıkça bildirmedikçe ona siyasi faaliyetlerde bulunma izni vermeyen Cemiyetler Kanununa sadık kaldıklarını bildirmiş, öte yandan da fert olarak siyasi hayatla ilgilenmenin kendilerine verilen bir hak olduğunu ve bu hakkı kullanmada bir sakınca görmediklerini, aksine fayda umduklarını belirtmişlerdir. (Cumhuriyet, 25 Eylül 1954)

Türk üniversite öğrencilerinin genel eğiliminde bu konuda bir değişiklik olduğuna dair hiçbir delil yoktur; aksine çeşitli öğrenim müesseselerinde yer alan öğrenciler gitgide daha nüfuzlu birer kanaat lideri durumuna yükselmektedir.

f- 27 Mayıs 1960 Devrimi:

Daha önce de belirtildiği üzere, Türkiye'nin şehir nüfusunun dikkatini, hükümetin idari teşkilat, basın, üniversite ve aydınlar üzerinde icra etmekte olduğu baskıcı hareketler üzerine en fazla çeken kuvvetlerden biri üniversite gençliği olmuştur.

Anayasaya aykırı tedbirlerin alınması ve askeri tedbirlere karşı açık direniş hareketleri de yine üniversite gençliğinden gelmiştir.

İhtilal hareketlerinin mayalanmasında yüksek öğrenim gençliğinin yüksek katılma oranı, bu konuya bildiriler alanında ayrılmış bulunan geniş yerden de anlaşılmalıdır (% 14). Gerçekten teşkilatlı Türk gençliği bu konu ile ilgili olarak üç yılda 20'den fazla bildiri yayınlamıştır. Bu bildirileri dört grup altında toplamak mümkündür:

1. 28-29 Nisan 1960 olaylarını anmak amacı ile yayımlanan bildiriler. (İstanbul ve Ankara'da bulunan üniversite öğrencilerinin nümayiş yapmaları, polisin ateş açması, bir öğrencinin şehit düşmesi, yüksek sayıda öğrencinin tevkif edilmesi).
2. 27 Mayıs yıldönümünün kutlanması.
3. 27 Mayıs Devrimi'ne karşı yöneltilen çeşitli hareketlerin şiddetli protestoları (Ankara'da AP'ye (Adalet Partisi) karşı sokak gösterileri, eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a yapılan teşkilatlı ziyaretlerin takbihi).
4. Siyasi suçluların affı ile ilgili bildiriler.

Türk üniversite gençliğinin özellikle kapsayıcı geniş bir siyasi affa karşı göstermiş olduğu şiddetli direniş açıkça gençlerin salt siyasi meselelere karşı açığa vurdukları ilginin yoğunluğunu ve gençliğin bu alandaki müdahale hakkını olanca kudret ile kullanma niyetini göstermektedir.

“Çiğnendiği zaman şehit vermek pahasına müdafaasını yaptığımız anayasaya saygımız büyüktür. Fakat bu anayasanın kasıtlı olarak istismar edilmesine ve onu getiren 27 Mayıs’a dil uzatılmasına artık sadece seyirci kalınmayacağıın bilinmesi gerekir.” (5 Ekim 1962).

g- Gençliğe yöneltilen ithamları protesto:

Türkiye üniversite gençlerine karşı zaman zaman çeşitli ithamlar yöneltilmiştir. Bunlar arasında en ilginç olan Türk gençlik teşekküllerinden MTTB’nin hükümet karnalından maddi menfaatler sağlamış olmasıdır.

Bu nevi ithamlara öğrencilerin yoğun siyasi faaliyetlerinin kaçınılmaz bir sonucu gözü ile bakmak gerekir.

Gerçek halde bu ithamların hiç biri ispatlanamamış, hepsine gençlik teşekkülleri tarafından cevap verilmiştir.

h- Parti gençlik kolları arasında işbirliği:

Türk üniversite gençlerinin demokratik düzeni korumak ve devam ettirmek hususunda açığa vurdukları sürekli ilgi bir ara çeşitli siyasi partilerin gençlik kollarının yöneticilerini bir işbirliği yapma istikametine doğru götürmüştür, ancak gençler bu niyetlerini dernekler kanununun engelleyici hükümleri sebebiyle gerçekleştirememişlerdir.

III – Dış politika:

Batılı liberal ve sosyal adalet amaçlarını güden, ilerici ve Atatürkçü milli bir politikaya karşı büyük bir hassasiyet açığa vuran Türk üniversite gençliği, benzer bir hassasiyeti dış politika konuları, özellikle Kıbrıs alanında göstermiştir. Bu konu ile ilgili olarak her şeyden önce şurası belirtilmelidir ki, bağımsız Kıbrıs doğuşunun ilk safhasında memlekette bu dava ile en yakından ilgilenen tek teşkilatlı müessese Türk yüksek öğrenim gençliği olmuştur.

Teşkilatlı gençliğin Kıbrıs meselesi ile geniş bir şekilde ilgilenmeye başlaması 1946 yılı sonlarına rastlamaktadır.

1946’da Kıbrıs’a yerleşmeye başlayan komünist çeteleri protesto için, Ankara’da manalı bir miting tertiplenmişti.

O sırada gençlik arasında baş gösteren duyarlılık 1950’ye kadar devam etmiştir. Nitekim, 18 Ocak 1950’de Ankara Yüksek Tahsil Gençliğinin yayınladığı çağrı “Kızıl nehrini Kıbrıs adasına akıtmağa çalışan komünistler nihayet Ortodoks kilisesini de saflarına geçirmeğe başladılar... Biz Türk gençliği olarak Kıbrıs’a komünistlerin yerleşmesine asla müsaade etmeyeceğiz” uyarmasını taşıyordu. (Ulus, 18 Ocak 1950)

Bu sırada sorumlu hükümet Kıbrıs’ın İngiliz egemenliği ve idaresi altında bulunması sebebiyle endişeye mahal olmadığı tezini savunmaktaydı. Buna karşılık, yüksek tahsil gençliğinin meseleye eğilmesi için teşebbüse geçtikleri ve kabineyi uyarma çabası içinde bulunduğu görülmektedir.

1951’de patlak veren Kore Savaşı geçici olarak dikkati başka tarafa çektikten son-

ra 1952’de yine gençlikle hükümetin Kıbrıs’la ilgili olarak farklı görüşlere yöneldikleri görülmektedir. 1952’de Türk-Yunan münasebetlerinde bir yakınlaşma sağlanmak istendiği için hükümet Kıbrıs konusunda tam bir sessizlik ve hareketsizliğe bürünmüştü.

Buna karşılık, Yunanistan’ın dostluk bağlarına aynı derecede hassasiyet göstermediği, bu sırada milletin kendi kaderi hakkında karar verme hakkından (self-determination) bahsedilmeye başlandığı görülmektedir.

Yüksek tahsil gençliği bu tarihte Kıbrıs hakkındaki fikirlerini şu bildiri ile açıkça belirtmiştir: “Bütün dünyaya ilan ediyoruz ki, bugün müttefikimiz olan Britanya’nın işgalinde bulunan Kıbrıs adası bir Türk toprağıdır. Yunanlı dostlarımızın şu hakikatleri göz önünde bulundurmaları icap eder:

- a. Kıbrıs coğrafya itibariyle Küçük Asya’ya bağlıdır.
- b. Kıbrıs fetih hakkı itibariyle Türk’tür. 1571’de Türk kanı ile sulanarak 307 yıl Türk hükümranlığı altında kalmıştır.
- c. İktisaden de Anadolu’ya bağlıdır.
- d. Askeri ve stratejik bakımdan Türkiye için büyük bir önemi haizdir.
- e. Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakını isteyenlerin ileri sürebildikleri, esasa dayanmayan noktalardan biri de adada nüfus çoğunluğunun Yunanistan’ı istediği iddiasıdır. Küçük Asya’ya bağlı olan Kıbrıs’ta Rumlar, Orta Doğudaki Türk İslam alemi içerisinde küçük bir azınlıktan ibarettirler.

“Türk gençliği Türk – Yunan dostluğunun ehemmiyetini müdriktir. Bugünkü dünya şartları içinde bu dostluğun zaruri olduğuna kanidir. Ancak, dostluk icaplarına riayetin iki taraflı olduğunu unutmamak iktiza eder.” (TMGT bildirisi, Cumhuriyet, 17 Temmuz 1952).

1953’de gençliğin devam eden ilgisi ile paralel olarak hükümetin de artan ciddiyetle problemi ele aldığı görülmektedir. Bu yıl Kıbrıs meselesi gençlik tarafından “Milli dava” olarak kabul ve ilan edilmiş bulunmaktadır.

1954 yılı Kıbrıs meselesi bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. Türk-Yunan dostluğu son derece ileri bir merhaleye yükseldiği bir sırada, Yunanistan Kıbrıs meselesi için Birleşmiş Milletler’e başvurmuş bulunmaktadır. Gençliğin bu sırada yayınladığı bildirimlerde yine statükonun devamı arzulanmakta, fakat Yunanlıların adayı ilhak teşebbüsleri ve muhtariyet hususları şiddetli bir tepki ile karşılanmaktadır. (TMGT, Cumhuriyet, 31 Temmuz 1954).

Birleşmiş Milletler Kıbrıs meselesinin İngiltere’nin teklifi ile şimdilik ele alınmasına lüzum olmadığı şeklinde bir karar alınca, hükümet büyük bir iyimserlikle meseleyle kapanmış gözü ile bakmağa başlamış ve bunu açıkça ifade etmiştir.

Nitekim, devrin Başbakanı 18 Aralık 1954 tarihindeki demecinde “bu mesele tamimiyle kapandığı için artık müttefikimiz Yunanistan’la aramızdaki dostluğun, hatta gölgelenmesine bile müsaade etmeme zamanı gelmiş bulunuyor” sözlerini ifade etmiştir. Buna karşılık, gençlik bu kadar iyimserliğe katılmamış ve zaman onun haklı olduğunu göstermiştir.

1955’de gençliğin Kıbrıs konusundaki görüşünde bir değişiklik olduğunu tespit etmek mümkündür. O tarihe kadar hep statükonun muhafazası üzerinde durulurken, bu tarihten sonra “şayet Kıbrıs’ın statüsünde bir değişiklik yapılmak gerekiyor ise, o zaman Kıbrıs kesin olarak Türkiye’ye ilhak edilmelidir” denilmektedir.

Bu arada diplomatik yollardan yapılan temaslar sonucunda Türkiye, İngiltere ve

Yunanistan'ın katılması ile bir konferans toplanmış, fakat bir başarı elde edilemeden dağılmıştı. O sırada İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği tarafından yayınlanan fakat hükümetçe toplattırılan bir bildiriye “Gençliği tatmin edici bir uzlaşmaya varılamadığı takdirde, Türkiye’de yerleşmiş ve mesleki faaliyette bulunan Rum vatandaşlarının sınırdışı edilmeleri” teklif edilmişti. (*Ulus*, 29 Ağustos 1953).

Aynı yıl Yüksek Tahsil Gençliğinin içten bir üzüntü ile karşılamış olduğu 6/7 Eylül olayları da cereyan etmişti.

1956’da hükümet, Kıbrıs meselesinde üçüncü safhaya geçmiştir.

Hükümet 1956 yılının başına kadar Kıbrıs’ta statükonun muhafazasını savunmuştu. Ondan sonra aynı yıl içinde şartlı bir muhtariyetle çözümü desteklemiş, daha sonra da birdenbire taksim tezi ile ortaya çıkmıştır.

Gençlik bu yıl içinde hiçbir bildiri yayınlamamış bulunmaktadır. Bunun başlıca sebebi hükümet politikasında çok seri değişikliklerin vuku bulmasında aranmalıdır. Dolayısıyla, 1956 da gençlik bir süre tereddüt içinde kalmıştır. Fakat 1957 yılında bu tereddüt ortadan kalkmıştır.

Bu defa, gençliğin görüş olarak hükümetin yanında yer aldığı ve resmi dış politikamızı desteklediği görülmektedir.

Yalnız gençlik, Türkiye’nin taksimi kabul etmesini, büyük bir fedakârlık olarak vasıflandırmaktadır. Nitekim, TMTF 31 Aralık 1958 tarihinde yapılan miting sebebiyle şunları yayınlamıştır:

“Yüksek tahsil gençliği olarak son günlerde Kıbrıs ile ilgili dolaşan ve Kıbrıs’ın taksiminden vazgeçildiğini ifade eden bazı şayiaları, muhtelif yabancı ajansların vermiş oldukları haber ve tefsirleri çok büyük bir üzüntü ile takip etmekteyiz.

Bugünlerde bu mevzuda endişe ve tereddüt ifade eden pek çok beyanat verilmesine rağmen, ilgililerin hâlâ bir açıklamada bulunmamış olmaları bizleri bu endişe ve tereddütlerimizde daha fazla düşündürmektedir.

Taksimi dahi zor benimsemiş, ancak dünya sulhu namına kabule yanaşmış ve bu uğurda ant içmiş bir gençliğin temsilcileri olarak taksimden ötesinde bir fedakârlığa tahammülümüz bulunmadığını, bu konuda sonuna kadar mücadele edeceğimizi muhterem milletimize bir defa daha arz eder, en yakın bir zamanda sarıh bir açıklamada bulunulmasını bekleriz” (31 Aralık 1958, TMTF).

Böylece, 1958’de hükümetle gençlik “Taksim” tezini birlikte ve olanca şiddetle savunmuşlardır.

Ancak ortak mücadeleye rağmen, 1959 yılında da hükümet gençlik tarafından açıklanması istenilen hususlarda hiçbir bilgi vermemiştir.

Nihayet, üç devlet Londra ve Zürih antlaşmaları ile bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyetinin kurulmasını öngören bir hal yoluna gidince, bu çözüm şekli gençlik arasında bir bomba tesiri yapmıştır. Çünkü bu sonuç gençlik tarafından hiç bir şekilde tahmin edilmemiştir.

Bu sonucun yüksek tahsil gençliği üzerinde büyük bir hayal kırıklığı, hatta küskünlük yarattığını söylemek mümkündür. Zira bundan sonraki tutumlarında biraz da bu burkulmanın izleri görülmektedir.

Gençlik daha o tarihlerde Zürih ve Londra antlaşmalarının, bugünkü olaylarla ispatladığı üzere, yeter bir teminat teşkil etmeyeceğini önsezisi ile kavramış bulunmaktadır.

Dolayısıyla 1959, 1960, 1961 yıllarında teşkilatlı gençliğin Kıbrıs konusunda anlamlı bir sessizliğe büründüğü görülmektedir.

1962'de gençlik yeniden protesto hareketlerine girişmekte ve Kıbrıs'ta yaşayan Türklerin can, mal, vs. meselelerine karşı yakın bir ilgi göstermektedir. Örneğin, Kıbrıs'ta iki camiye bomba atılması üzerine TMTF şu bildiriği yayınlamıştır:

“Olay son derece üzücü, bayağı ve barbarcadır. Dinler ve onların ifadeleri olan mabetler, her türlü mücadeleden azadedir. Biz Türk gençliği olarak dinlerin ve mabetlerin muhterem olduğu inancına sonuna kadar sadık kalacağız.” (Cumhuriyet, 27 Mart 1962).

1963:

Türk gençliği nihayet yeniden kesif bir faaliyete geçmenin zaruretine kanaat getirmiştir. Kıbrıs'ta tedhiş hareketlerinin artması karşısında yayınladıkları protesto beyannamelerinde gençliğin, Londra ve Züriç antlaşmalarının getirdiği Anayasayı benimsedikleri ve bu Anayasanın harfi harfine uygulanması lazım geldiği hususunda ısrar ettikleri dikkati çekmektedir.

Bu arada dış politikada müzakere yollarına işaret edecek kadar uyanık bir tutum açığa vurulmaktadır. Örneğin, Kıbrıs'ta üç Türkün öldürülmesi üzerine TMGT tarafından yayınlanan bildiri:

“Dünya milletlerine duyurmak isteriz ki, Kıbrıs meselesinde oynanmak istenen oyunu çok iyi takip ediyoruz, çünkü bu olaylar bizim milli bünyemizle ilgilidir. Bugünkü 1960 Kıbrıs Anayasası Londra ve Züriç antlaşmalarına dayandığı için bu konuda söz söyleme Makarios'a değil, Türk, İngiliz, Yunan hükümetlerine düşer. İlgili devletlerden, 1960 Anayasasının tatbikini istiyoruz. Yoksa meydana gelecek üzücü olaylardan mesul değiliz” denilmişti. (TMGT, Ulus, 23 Aralık 1963).

IV -- Atatürk ve devrimler:

Gençliğin bildirilerinde, Atatürk ve devrimlere ayrılan yer hayli geniştir (% 17). Bunun sebebi basittir:

Türk gençliği Atatürk'ü sadece işgal ordularını yenilgiye uğratan muzaffer bir general olarak değerlendirmiyor, onu çağdaşlaşma ve modernleşmenin bir sembolü saymakta, Cumhuriyetin kurucusuna karşı sonsuz bir sevgi beslemektedir.

Atatürk'le ilgili bildirimler birkaç gruba ayrılabilir:

- Atatürk'ün ölüm yıldönümü ve diğer milli bayram günleri münasebetiyle yayınlanan bildirimler
- Yurdun çeşitli yerlerinde Atatürk'ün resim, büst ve heykellerine yapılan saldırıların protestoları. Nitekim, 1951 yılının ilk altı ayı boyunca Ticani tarikatı başı Kemal Pilavoğlu'nun müritleri sistematik bir heykel tahripçiliği kampanyasına girişmişlerdi. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Atatürk'ün manevi şahsiyetini koruma amacını güden özel bir kanun çıkarmasında gençlik teşekküllerinin devamlı uyarma ve taleplerinin rolü büyük olmuştur.
- Atatürk'ün yakın dostları tarafından ileri sürülen mesnetsiz iftira ve ithamlar da gençlik teşekküllerinin protestolarına hedef olmuşlardır. (Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Atatürk'ü diktatörlükle suçlaması gibi).
- Atatürk'ün kişiliği ve devrimlerine karşı girişilen saldırıların bildirimler yolu ile takbih edilmesi yanı sıra gençlik çeşitli yerlere Atatürk büstleri dikmek ve Atatürk günleri düzenleme şeklinde sistematik çabalara da girişmişlerdir.

Sonuç:

1. Bir yanda Batılı üniversite gençliğinin vaziyet alışları ve öte yanda siyasi ilgileriyle daha az gelişmiş, Asya ve Latin Amerika, giderek kimi Avrupa ülkelerinin gençliği arasında açık ve göze çarpan birimler biçiminde bölünmeye neden olmakla kalmıyor, aynı zamanda siyasi ilgi derecesinin yoğunluğunu da tayin ediyor. Birinci gruba mensup olan gençlik ılımlı, hatta bir bakıma pasif bir davranış göstermekte, buna karşılık geçiş halinde bulunan ülkelerin örgütlü ve örgütsüz gençliği ekonomik kalkınmaya büyük önem vermekte ve beslemekte olduğu aşırı siyasi ilgisi nedeniyle güdülen siyaset üzerinde de etkili olma davasındadır.
2. Ekonomik gelişme derecesine paralel olarak çok sayıda kudretli sosyal grupların yokluğu da gençliğin nüfuz derecesini arttıran bir faktör sayılabilir. Öğrenim seviyesi - okuma yazma bilmeyenlerin yüksek oranı - otomatik bir şekilde üniversite öğrencilerine özel bir itibar halesi kazandırmakta ve onların idare edenlerin teşkil ettiği siyasi seçkinler çevrelerine girme şanslarını yükseltmektedir.
3. Türkiye’de üniversite gençliği, kısmen de Atatürk’ün yeni Cumhuriyetin ana devrimlerinin evrimi ile ilgili düşünceleri sebebiyle, kendilerini samimi olarak çöken Osmanlı İmparatorluğu yerine konulan lâik, batıya yönelmiş devletin bekçileri saymaktadırlar.
Türkiye’de sosyal dinamizmi geliştiren ortak faktör, ılımlı bir milletçilik, milli hedeflerin gerçekleştirilmesine verilen büyük önem, batılı fikir ve müesseselerin benimsenmesi, demokratik prensiplere sadakat gibi değer yargılarını eşit ölçüde kabullenen silahlı kuvvetler, “intelligentsia”, yani aydınlar ve üniversite gençliğidir.
4. Türk üniversite gençliğinin diğer bir anlamlı özelliği sosyal ilimler öğrencilerinin işgal ettikleri geniş yerdir. Bir yandan yüksek öğrenimin sağlamış olduğu sosyal itibara kavuşmak için girişilen şiddetli baskı, öte yandan henüz tam anlamı ile endüstrileşmemiş ülkelerin teknik ve müspet ilimler öğretimi yapmak için personel ve maddi şartlar hususunda çektikleri sıkıntı, olağanüstü yüksek sayıda gençlerin hukuk, siyasi bilimler, iktisat, amme idaresi ve işletmecilik gibi yoğun bir siyasi ilgi uyandıрмаğa elverişli konuları seçmesini teşvik etmektedir.
5. Yaratıcı olmayan yönde sarf edilen boş zaman faaliyetleri, kız-erkek gençliğinin mutlak bir ayırım içinde yetiştirilmesi şeklindeki İslami geleneklerin kuvvetli etkisi, yarım günlük çalışma imkânlarının yokluğu, geniş halk tabakalarının içinde buldukları sosyal ve ekonomik bunalımlarını yansıtan arzusu gibi sosyal hayatın bazı karakteristiği ile gençlikte normal olarak bulunan belli ölçüde bir ülkücülük, ayrıca kamu hayatına faal bir katılmayı teşvik etmektedir.
6. Birçok Avrupa ülkelerinden farklı olarak, Türkiye’de siyasete katılma daha çok üniversite gençliğinin tekeli sayılmaktadır. Yine birçok Demirperde gerisi ülkelerle Latin Amerika’dan farklı olarak, Türk üniversite gençliğinin faaliyetleri daha çok tarafsız, belli bir siyasi ideolojiyi bağlanmamış, kendiliğinden gelişen bir karakter taşımaktadır.

Siyasi partiler bu gençliğin üzerinde tesir icra etmeğe çalışmakla beraber, fazla başarı sağladıkları iddia edilemez.

Kore Savaşına katılma, Kıbrıs anlaşmazlığı, sömürgeciliğe karşı direniş (Cezayir ve Keşmir) gibi dış politikayı ilgilendiren özel meseleler konusunda Türk gençliği çok defa sorumlu hükümet çevrelerine taze teşebbüs kuvvetini aşılamadığı başarımıştır.

Parlamentonun feshedilmiş bulunduğu Milli Birlik Komitesi Hükümeti devresinde ise, üniversitelerle teşkilatlı öğrenci kurumları ile basın, güdülen siyaset ve kamu işlerinin yürütülmesi konusunda yaptıkları yorum ve tenkitler yardımı ile meydana gelmiş olan boşluğu dolduran ve böylece siyasi dengeyi kuran sayılı müesseseler olmuşlardır.

Bu tebliğ 21-25 Eylül 1964 tarihinde Cenevre’de toplanan Milletlerarası Siyasi İlimler Derneği (*International Political Science Association*) IPSA’nın 6’ncı Dünya Kongresi’nde sunulmuştur.

- (1) Ahmet Bedevi Kuran, *Harbiye Mektebinde Hürriyet Mücadelesi*, İstanbul.
- (2) Nermin Abadan, *Leisure- Time Activity of Turkish University Students*. Reprint of Transactions of the Fifth World Congress of Sociology, Washington, 1962. Volume IV. s. 456.
- (3) Nermin Abadan, “*Verhaltenskonflikte des Turkischen akademischen Nachwuchses*” Welt. Jhr. 13, Nr. 3-4. s. 295.
- (4) Adı geçen tarama (*survey*) Türkiye’de öğrenim yapan 1847 lise öğrencisi üzerinde Boston’da Massachusetts Institute of Technology’de öğretim üyesi bulunan Frederick W. Frey, o tarihte Test ve Araştırma Bürosunun Uzmanlığını yapan George W. Angell ve yine bu büronun Türk uzmanlarından Abdurrahman Ş. Sanay tarafından uygulanmıştır.
- (5) Frederick W. Frey, “*Education in Turkey and Political Modernization in Japan and Turkey*”, ed. by Robert E. Ward and Dankwart A. Rustow, Princeton University Press. 1964, s. 224-225.
- (6) Frederick W. Frey: op. cit. s.226.
- (7) Herbert H. Hyman, Arif Payaslıoğlu, Frederick W. Frey, “*The Values of Turkish Youth*”, *The Political Opinion Quarterly*. Volume XXII, 1958. No:3, s. 282.
- (8) Herbert H. Hyman, Arif Payaslıoğlu, Frederick W. Frey, Adı geçen makale s. 283.
- (9) Bu veriler SIHAG (Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari Bilimler Enstitüsü Halkoyu Araştırma Grubu) tarafından 1964 Ocak ayında uygulanmış ve henüz yayınlanmamış bir taramadan alınmıştır.
- (10) A.T.J. Matthews, “*Yetişen Türk idareciler*”, SBF yayını. 1955. Çev. N. Abadan. s. 48.
- (11) A.T.J. Matthews: op. cit. s. 5.
- (12) Bu tablolar 1963-64 ders yılında SBF üçüncü sınıf öğrencileriyle yapılan bir seminer çerçevesinde hazırlanmıştır. Tabloların düzenlenmesinde özel emekleri geçen öğrenciler: Şinasi Aksoy, Abdülkadir Ateş, Turgay Ergun ve Çetin Yücel’dir.